

Emre Aracı

Londra Belediyesi'nde Türk Kasidesi

1867'de Sultan Abdülaziz'in Londra ziyareti onuruna görkemli bir şekilde seslendirilen *Türk Kasidesi*, 144 yıl sonra yine bir resmi ziyaret vesilesiyle yeniden seslendirildi. Tarihin katmanları arasında unutulmuş bu anlamlı eserin öyküsünü, onu yıllar sonra ilk kez ortaya çıkaran ve yeniden seslendirilmesini sağlayan yazarımızdan dinleyelim.

İngilizlerin tarihi seremoni geleneklerine ne derece bağlı oldukları gayet aşîkârdır. Londra sokaklarında bir an 18. yüzyıldan kalma bir fayton, üniformalı seyisleriyle birlikte bir sokak köşesinden önünüze çıkabilir. Bir mil kare içerisine sıkışmış, kendi polis kuvvetiyle, asırlar önce tespit edilmiş kanunlar çerçevesinde yarı bağımsız bir devlet havasında İngiltere finans merkezini avucu içinde tutan tarihi Londra Belediyesi'nde ise, belki de sivil hayatta bu seremoni en bariz şekliyle ortaya çıkar.

Adı *City of London Corporation* olan, hudutları içerisine girdiğinizde kanatlı iki ejderhanın sizi devamlı takip ettiğini hissettiğiniz, kısaca "City" denilen bu Londra'yı, gazeteci, şair ve bir süre Damad Ferid Paşa hükümetinde dâhiliye nazırlığı yapmış Ali Kemal Bey'in torununun oğlu Boris Johnson'un şu

an belediye başkanı olarak başında bulunduğu Londra Büyükşehir Belediyesi ile karıştırmamak lazım gelir. City Belediyesi, Londra'nın kalbi gibidir; "City of London" Samuel Pepys'in de anılarında canlı bir şekilde tasvir ettiği üzere 1666'daki büyük Londra yangını sonucunda tamamen kül olmuş ve sonra da II. Dünya Savaşı'ndaki bombardıman sırasında, Sir Christopher Wren'in muhteşem St. Paul Katedrali'nin mucizevi bir şekilde kurtulmasının dışında, taş taş üzerinde kalmayacak şekilde büyük bir tahribat yaşamıştır. Bu yüzden de Roma harabelerini andıran 1940'lardan kalma kalıntılara, hayalet kilise duvarlarına, modern yapılar arasında hazine bir geçmişin bir türlü kapanmayan yara izleri gibi rastlamak mümkündür.

"Lord Mayor" unvanını taşıyan ve her yıl belediye meclisi tarafından meclis üyeleri arasından seçilen başkan, törenlerde kürk yakası, kırmızı cübbesi ve tüylü üç köşeli şapkasıyla göze çarpar. Eski Phantom Rolls Royce'u ile Londra sokaklarında dolaşırken ortaya çıkan manzara ise, tarihi bir film karesi gibi gelir insana; geleneksel yemin törenine başkan, adeta Papa gibi miğferli ve mızraklı korumalarının eşliğinde altı atın çektiği 1757'den kalma altın at arabasıyla gider. Ve bu gelenek Londra sokaklarında sürüp gider. Belki de tüm zamanlar içinde her şeyin süratle değiştiğini en fazla yaşadığımız bu çağda, kimilerine bu seremoniler son derece lüzumsuz gelebilir, ancak şu an itibarıyla Londra'da hiç olmazsa devam ettiğini görmek bu değerlere değer veren insanlara teselli oluyor. Nedense bu geleneklerden geleceğe atılan adımlar daha sağlam olacakmış gibi geliyor; Shakespeare'in ruhunu hissettiğiniz Londra sokaklarında geçmişten gelen bu organik bağ, asırlardır devam eden yerel bir karakteristiğin kişilikli bir şekilde devam ettiğini gösteriyor. Hele bir de 21. yüzyılda böyle bir seremoninin şahsen parçası olmak; işte o zaman olay tarifsiz bir boyuta ulaşıyor.

“İki bin şantöz, Zat-ı Şahanenin nam-ı hümayunlarına tertip edilmiş manzumeyi bir ağızdan söylüyorlardı. Bu ahenk harikulade bir coşkunlukla saatlerce devam etti. Bu nezaket tezahürü belki dünyada görülmemiş bir şeydi” Ömer Faiz Efendi

Guildhall’da geleneksel akşam yemeği

Birleşik Krallığı ziyaret eden her devlet başkanına Londra Belediyesi’nin Ortaçağ’dan kalma tarihi Belediye Sarayı olan Guildhall binasında şatafatlı bir akşam yemeği daveti vermesi de, asırlardır bu “City” geleneğinin bir parçası. Nitekim Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün Kasım 2011’de İngiltere’ye yaptığı resmi ziyareti kapsamında da bu gelenek bozulmadı. Tarihlerine ve geleneklerine bu kadar bağlı İngilizlerin, böyle bir ziyaret vesilesiyle düzenleyecekleri gecede geçmişten ilham alarak bir hazırlık yapmamaları ise söz konusu olamazdı. Dolayısıyla Sultan Abdülaziz’in 1867’de Kraliçe Viktorya’nın daveti üzerine İngiltere’yi ziyareti vesilesiyle geldiği Londra’da şerefine Guildhall’da verilen ve aynı seremoninin uygulandığı “state banquet”in hatırası, iki ülke arasındaki tarihsel dostluğun tarihçesine gönderme yapılabilecek en tabii ve mükemmel bağ niteliğinde ortaya çıktı.

Doğu-Batı dostluğunu öven bir yapıt

Benim de pek çok defa *Andante* sayfalarında işlediğim, hatırla *İstanbul’dan Londra’ya* CD kaydında (Kalan, CD 349), Ateş Orga’nın yapımcılığında Prag Senfoni Orkestrası ve Filarmoni Korosu ile dünya prömiyeri kaydını gerçekleştirdiğim, Luigi Arditi’nin Sultan Abdülmecid’e ithafen 1856’da Türkçe dilinde bestelediği *Inno Turco*’su (Türk Kasidesi) Sultan Abdülaziz’in Londra ziyaretinde, bestecisinin yönetiminde yeni sözlerle 1600 kişilik bir İngiliz korusu tarafından Crystal Palace’ta seslendirilmiş ve o zamanın başında bu hadiseye büyük yer verilmişti. Sözlerini Zafiraki Efendi adında bir Rum’un yazdığı, bir İtalyan’ın bestelediği, dev bir İngiliz korosunun fonetik olarak

Türkçe dilinde Sultan’ın huzurunda Londra’da söylediği bu eşi benzeri bulunmayan korolu eser; yaratıcı kadrosunda farklı dinleri, dilleri, milliyetleri bir araya getiren ve metninde Doğu-Batı arasındaki dostluğu ve kardeşliği öven bir yapıtı. Hatta 16 Temmuz 1867 gecesi Crystal Palace’taki konseri dinleyen İstanbul şehremini Ömer Faiz Efendi anılarında “İki bin şantöz, Zat-ı Şahanenin nam-ı hümayunlarına tertip edilmiş manzumeyi bir ağızdan söylüyorlardı. Bu ahenk harikulade bir coşkunlukla saatlerce devam etti. Bu nezaket tezahürü belki dünyada görülmemiş bir şeydi” diye yazmıştı.

Böylesine tarihi bir eserin, bu ziyaret vesilesiyle tekrar seslendirilmesinin, geçmişten ziyade ileride iki ülke arasında benzer ortak kültürel etkinliklere örnek teşkil etmesi açısından çok yerinde olabileceğini Londra Büyükelçimiz Ünal Çeviköz’le paylaştıktan sonra; kendilerinin büyük ilgi ve desteği sonucu işleyen mekanizmada, Arditi’nin kasidesinin notalarını kolumun altına alarak Buckingham Sarayı’na toplantıya çağrıldığım gün, tarih katmanları arasında gidip gelen bir müzikologun ileriki nesillere benzer hikâyeler bırakacak olduğunun heyecanını duyduğumu hissediyordum en başta. Dışarıda turist flaşlarının patladığı bu binanın içinde işitilen saatin tik tak’larına rağmen, Lord Chamberlain olarak bilinen Kraliçe’nin başmabeyncisi, idari başıyla, Crystal Palace’taki 1867 konserini Buckingham Sarayı’nın o ağır ve ağıdalı atmosferinde karşılıklı görüşürken, zamanın durduğunu seziyordum.

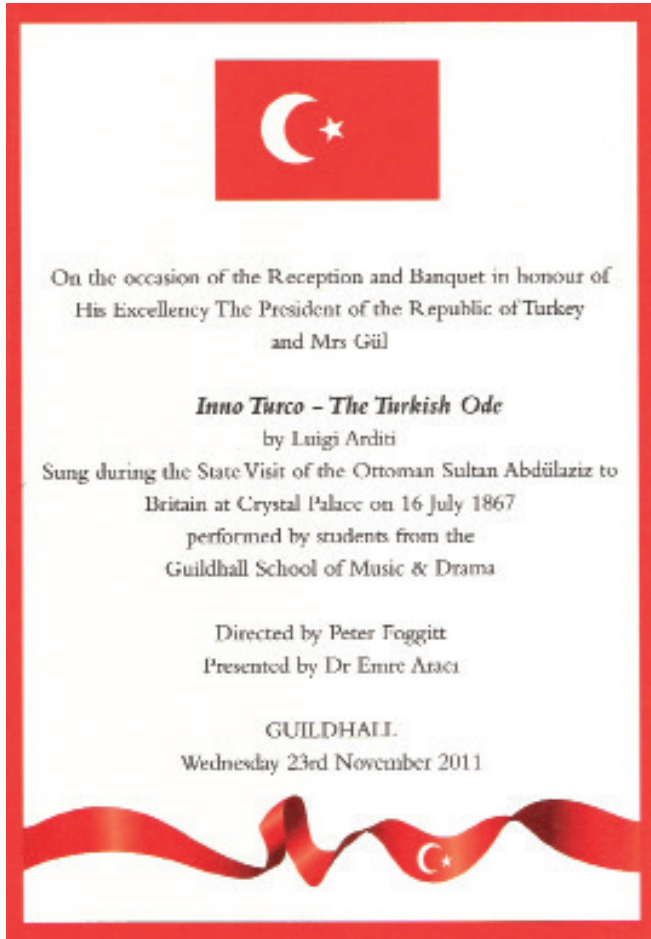
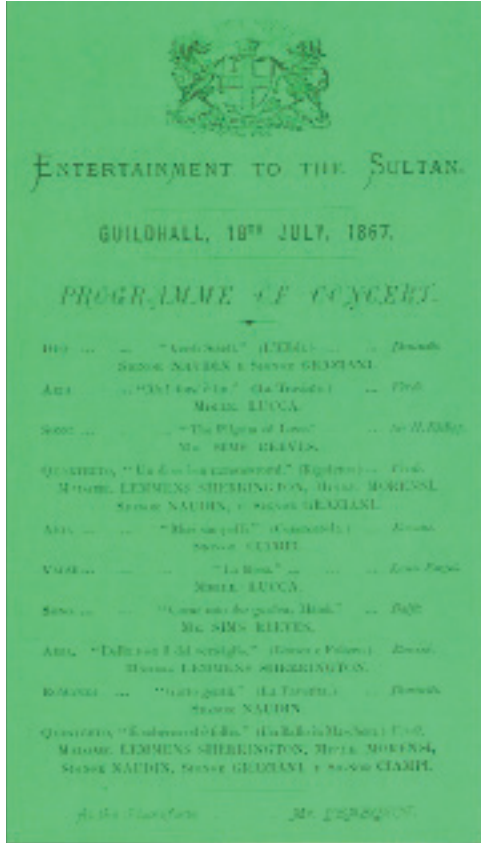
Bir yandan da, hızla değişen bir çağda ve ortamda klasik müziğin diplomasideki önemini, yoğun programlarla dopdolu bir gündeme taşıyabiliyor olmaktan da bütün müzisyenler adına büyük bir haz duymakta olduğumu burada itiraf etmeliyim. Türkçe dilinde bir İtalyan’ın bestelediği operatik stilde bir Osmanlı kasidesinin bir buçuk asır önce Londra’da 1600 vatandaş tarafından, şu anda hizmetinde bulunduğu kraliçesinin atası Kraliçe Victoria’nın emriyle seslendirilmiş olması, başmabeynci ofisini biraz şaşırtmıştı şaşırtmasına, ama onlar da böylesine anlamlı bir dostluk eserinin değerini hemen kavramışlardı. Etkinliğin 23 Kasım 2011 akşamı Guildhall’daki “state banquet” öncesinde verilecek resepsiyonda sürpriz olarak gerçekleştirilmesine karar verildi.

İpek kumaşa basılan konser programı

Londra Şehir Belediyesi’nin protokol dairesinin başında bulunan ve makamı Kraliçe I. Elizabeth devrinde yaratılmış olan “City Remembrancer” görevindeki Paul Double’ın projeye olan heyecanının neredeyse şahsımdan dahi daha fazla olduğunu görmek, Belgrave Square’deki tarihi Büyükelçilik kançılarımızda atılan ilk adımın geldiği olumlu safhayı gösteriyordu. Zira ofisine yaptığım ziyaret öncesinde Paul Double, belediye arşivlerinde Sultan Abdülaziz’in ziyareti vesilesiyle tutulmuş ne kadar evrak varsa hepsini çıkarttırmıştı. II. Dünya Savaşı bombalarından kurtulan bu inanılmaz detaylı belgeler arasında yeşil renkte, ipek kumaşa basılmış ve daha önce hiç görmediğim bir konser programı derhal dikkatimi çekti. 18 Temmuz 1867 akşamı yaklaşık 6000 kişilik davetlinin katıldığı yemek ve balo önce-

Bu eşi benzeri bulunmayan korolu eser; yaratıcı kadrosunda farklı dinleri, dilleri, milliyetleri bir araya getiren ve metninde Doğu-Batı arasındaki dostluğu ve kardeşliği öven bir yapıtı.

sinde Sultan'a devrin önde gelen opera sanatçıları tarafından ağırlıklı olarak Rossini, Donizetti ve Verdi operalarından seçme ariya ve düetlerden oluşan bir de konser verilmişti. Bu programın orijinalini seneler sonra insanın eline alması bile inanılmaz heyecan verici bir duyguydu. 23 Kasım'daki konser programımızın arka kapağına faksimili olarak tekrar baskısı yapılan bu programın (solda üstte) *Andante* sayfalarından ilk defa Türk müzik tarihi okurlarıyla buluşuyor olması da şüphesiz aynı derecede heyecan verici nitelikte.

Kahire Operası sanatçılarından İtalyan asıllı tenor Emilio Naudin, soprano Pauline Lucca, tenor Sims Reeves, soprano Helen Lemmens-Sherrington, Signor Graziani, Mademoiselle Morensi ve Signor Ciampi gibi meşhur isimlerin göze çarptığı ve Monsieur Benedict'in piyanoda eşlik ettiği program Verdi'nin *Un ballo in maschera*'sından "E scherzo od è follia" kenteti ile kapanırken konusu İsveç Kralı III. Gustav'ın maskeli bir baloda suikaste uğrayarak öldürülmesiyle ilintili olan bu operadan meşhur bir parçanın Londra'da yine bir kraliyet balosunda seslendirilmiş olmasının enteresan bir seçim olduğunu düşünmeden edemiyorum. İyi niyetlerle hazırlandığı her açıdan belli olan bu opera programı, geçmiş bir devirden bize Osmanlı-İngiliz diplomasisinin kapılarını aralarken, bizler de Guildhall School of Music and Drama öğrencilerine günümüz iki ülkesi arasında sanatsal ve kültürel yeni oluşumlara vesile olması dileğiyle, aynı heyecanla, Arditi'nin kasidesinin notalarını iletiyorduk.

İstanbul'dan Londra'ya CD kitapçığında uzun uzun aktardığım üzere Arditi'nin *Inno Turco*'sunun iki nüshası mevcut; bir tanesi İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan ve bestecinin Naum Tiyatrosu'nda direktörlük yaptığı sezonda Sultan Abdülmecid'e ithaf ettiği orijinal el yazması. Diğeri ise aynı eserin Crystal Palace temsiline ait olan ve sadece kısa bir resitafin Türkçe sözlerinin eklendiği haliyle Londra'da basılmış olarak günümüze ulaşan matbu notası. Her iki versiyonu birleştirerek oluşturduğum bu melez partisyondan tekrar inşa edilen eser, CD kaydının adı ve kapağındaki madalyondan da anlaşıldığı üzere, iki şehir arasında adeta tabii bir köprü kuruyor. Dolayısıyla böyle bir ziyaret vesilesiyle, Lord Mayor, Cumhurbaşkanı ve Kraliçeyi temsilen Prens ve Prenses Michael of Kent huzurlarında benim takdimimin ardından Peter Foggitt idaresindeki 15 kişilik Guildhall School of Music and Drama öğrenci korosunun; direktörleri ile birlikte her biri 100 kişiyi temsil ederek bu tarihi eseri 144 sene sonra, yine Türkçe dilinde Londra'da seslendiriyor olmaları inanılması pek güç, tarihi bir müzik dedektifliğinin sonucunda ortaya çıkıyordu.

Karşı balkonlarda yerleşik sırma üniformalı Kraliyet trompetçilerinin birbirleriyle diyalog halindeki ekolu fanfarlarıyla, Guildhall Belediye Sarayı'nın mum ışığındaki tören salonunda devam eden akşam yemeğinde yanyana oturduğumuz Guildhall Konservatuvarı Müdürü Barry Ife ile o gece asırlar öncesinde olabileceğimizi konuşurken; Chopin'in aynı salonda profesyonel konser hayatından çekilmeden önce son defa halka çaldığını hatırlıyoruz.

Gecenin tarihsel dokusu bizi geçmişle gelecek arasında götürüp getiriyor. Guildhall öğrencilerinin telaffuz edebildikleri Türkçe ile az önce bir eser okuduklarının üzerinde duruyoruz. İngiliz besteci Sir Michael Tippett'in çok arzu etmesine rağmen bir türlü gerçekleştirmediği Adnan Saygun'un *Yunus Emre* Oratoryosu'nun ilk İngiltere konserini de; kim bilir, parçası olmuş oldukları bu tarihi geceden ilham alarak Guildhall öğrencileri gerçekleştirirler. İşte o zaman geçmişten aldıkları feyizle geleceğe yürüyen ve evrenselliğe inanan farklı dilden ve dinden insanların birlikteliği gerçekten kutlanmış olur. **A**

* Guildhall Konseri, 18 Temmuz 1867 (üstte solda).

* Guildhall Konseri, 23 Kasım 2011 (altta solda).